خبرها

کتاب‌های دفتر مطالعات سیاسی

محمود فاضلی: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه به تازگی سه کتاب تازه روانه بازار نشر کرده است. در زیر مختصراً به معرفی آنها می‌پردازیم.

■■■

نظریه اجتماعی سیاست بین‌الملل
الکساندر ونت
ترجمه: حمیرا مشیرزاده
چاپ اول: تابستان ۸۴
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
قیمت: ۵۰۰۰ تومان

کتاب نظریه‌های اجتماعی سیاست بین‌الملل نوشته الکساندر ونت که در سال ۱۹۹۹ از سوی انتشارات کمبریج به چاپ رسیده است یکی از مطرح‌ترین و مورد توجه‌ترین آثار نظری منتشره در یکی دو دهه اخیر بوده است. بسیاری بر این عقیده‌اند که ونت با این عنوان درصدد بوده تا جایی هم سطح کتاب معروف کنت والتس، یعنی «نظریه سیاست بین‌الملل» (۱۹۷۹) برای کتاب خود به عنوان متن اصلی نظریه معروف به سازه‌انگاری در روابط بین‌الملل جست‌وجو کند. وی که از سال ۱۹۸۷ که نخستین مقاله مهم خود را با عنوان «مشکل کارگزار ساختار در روابط بین‌الملل» منتشر کرد به یکی از نام‌آورترین دانش‌پژوهان جوان روابط بین‌الملل تبدیل شد. بخش اول کتاب، تحلیلی بر مفهوم اصطلاح «ساخت اجتماعی» است و عمده موضوعاتی که در این بخش مطرح می‌شود فلسفی هستند و ممکن است برای برخی از دانش‌پژوهان سیاست بین‌المللی نامانوس باشند که البته نویسنده کوشیده است تا حد امکان این نکات را به روشنی بیان کند. بخش دوم کتاب نظریه‌ای درباره سیاست بین‌الملل بر مبنای آن تحلیل فلسفی است. کتاب در نتیجه‌گیری خلاصه خود از درونمایه‌های اصلی کتاب پرسش‌هایی را در مورد رویه روابط بین‌الملل و امکان بازاندیشی در جامعه بین‌الملل مطرح می‌سازد.

امنیت در قفقاز جنوبی
غلامرضا هاشمی
چاپ اول: پائیز ۱۳۸۴
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۷۰۰ تومان

اضمحلال شوروی و تکوین حوزه جدید ژئوپولتیک شمالی ایران، علاوه بر ایجاد فرصت‌های فراوان در ابعاد مختلف امنیتی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برای ایران، با چالش‌های عمده‌ای نیز همراه بوده است. تلاش گسترده قدرت‌های مختلف منطقه‌ای و بین‌المللی به منظور کسب نفوذ در این منطقه در قالب «بازی بزرگ جدید» یکی از پیامدهایی است که از نقطه نظر منافع ملی و ملاحظات امنیتی ایران، تحولی مطلوب و خوشایند تلقی نمی‌شود. منطقه قفقاز به واسطه شرایط خاص جغرافیایی و استراتژیک خود دارای اهمیت زیادی است. چنین موقعیت جغرافیایی با کشف منابع انرژی دریای خزر و بحث انتقال منابع انرژی این حوزه به بازارهای جهانی باعث اهمیت بیشتر منطقه قفقاز در معادلات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است. وجود اقوام مختلف در قفقاز، ضعف ساختارهای اقتصادی و وجود مناقشات درون‌منطقه‌ای نیز باعث تشدید عوامل بحران و مناقشه در این منطقه شده است. نویسنده در کتاب ۱۹۶ صفحه‌ای خود ضمن بررسی ساختار نظام بین‌الملل و تغییر مفهوم امنیت در دنیای معاصر، ویژگی‌ها و اهمیت استراتژیک این منطقه و عوامل موثر بر امنیت منطقه قفقاز و تاثیرات آن بر امنیت ملی ایران را مورد ارزیابی قرار داده است.

حفظ محیط زیست دریای خزر
بهرام مستقیمی
چاپ اول: پائیز ۱۳۸۴
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۷۰۰ تومان

هدف نویسنده آن است که پس از بررسی وضع زیست محیطی دریای خزر و آثار آلودگی و تخریب محیط زیست دریای خزر به ارائه راهکارهای دیپلماتیک جهت تقویت زمینه‌های موجود و یافتن راه‌های جدید برای حفظ محیط دریا تا توافق نهایی برای تکمیل نظام حقوقی موجود بپردازد. کتاب در دو بخش این هدف را دنبال می‌کند. در بخش اول ابعاد زیست محیطی خزر شامل اهمیت زیست محیطی این دریا، به ویژه برای ایران و منابع نفتی و غیرنفتی آن با توجه به جایگاه ایران در بهره‌برداری از آنها بررسی و در پی آن منابع آلوده کننده محیط زیست با توجه به سهم ایران در این آلودگی‌ها توضیح داده می‌شود. در بخش دوم، نخست با بیان وضع حقوقی و نظامی موجود در دریای خزر که تاثیر مستقیم بر همکاری‌های زیست محیطی دارد مواضع دولت‌های ساحلی در تکمیل نظام حقوقی با تاکید بر مواضع ایران و اختلاف نظرهای موجود در این زمینه بررسی می‌شود. نویسنده در کتاب خود ضمن استفاده از گزارش‌های کشورهای ساحلی در مورد دریای خزر، از سایر منابع تحقیقی بر مبنای روش تحلیل – توصیفی استفاده کرده است تا بتواند به جمع‌بندی علمی مطمئن‌تر در مورد خطرهای آتی دست یابد. پایان بخش این کتاب ۱۸۶ صفحه‌ای، راهکارهای دولت ایران در حفظ محیط زیست دریای خزر ارائه شده است.

رساله نوستالژی طبیعت

درباره کتاب «دین و نظام طبیعت»

منوچهر دین‌پرست

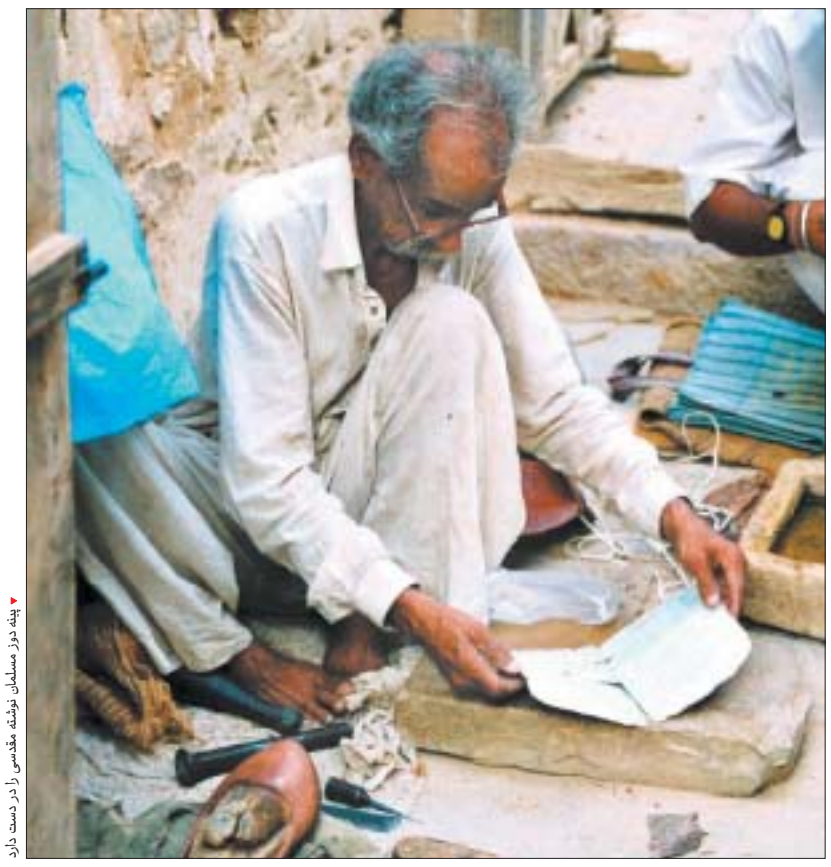

پنجه دزد مسلمان نوشته مقدسی را در دست دارد

کمتر کسی است که در محافل اندیشه‌ای و فلسفی ایران حضور داشته باشد و نام و افکار سیدحسین نصر را نشناخته باشد. نصر از جمله افرادی است که آثارش در ایران با استقبال خوبی مواجه شده و مهمترین آثارش به فارسی ترجمه شده اگر چه بعضی از آثارش مانند معرفت و معنویت، آرمان‌ها و واقعیت‌های اسلام، قلب اسلام، دین و نظام طبیعت دو بار ترجمه شده است. استقبال از آثار نصر یک سوی قضیه است، محتوا و تاملات فکری نصر نیز سوی دیگر این ماجراست. وی نزدیک به پنج دهه در عرصه علم، تمدن و فرهنگ ایرانی – اسلامی کوشش‌های قابل توجهی نموده است. و در این مسیر از انتشار آثار گوناگون تا تعلیم دانشجویان، کارنامه قابل توجهی دارد. گستره تاملات نصر را در سه رویکرد می‌توان به تماشا نشست: الف- احیا و دفاع از سنت؛ ب- حکمت جاویدان؛ ج- معنویت و امر قدسی.

نگاه و باور نصر به این سه موضوع، او را در مسیر پروژه‌ای فکری قرار داده است که از وی به عنوان اندیشمندی قابل توجه در جهان غرب یاد می‌شود. او در سرزمین عرفیات جدید به جدال با مدرنیته مشغول بوده و راه نجات انسان دنیای مدرن را بازگشت به سنت و معنویت می‌داند. کشاکش معرفتی نصر در این گستره، او را به نظریه‌پردازی و حتی رهبری ایدئولوژیک نکشانده، بلکه با ارائه کلیاتی جامع از پروژه «اسطوره – فلسفه – شریعت» به دریافت و بازخوانی باورهایی مشغول است که احیای آن را مایه نجات انسان دنیای مدرن می‌داند.

«بن‌مایه‌های معرفتی» نصر بر پایه بازخوانی اسطوره‌ای و فلسفی معطوف به علم و تمدن ایرانی – اسلامی قرار دارد. وی در «سلوک فیلسوفانه»اش نیز از مجرای دین اسلام وارد شده و احیای فلسفه اسلامی و صدرایی را پارادایمی قابل توجه در دنیای فعلی می‌داند. نگاه نصر به «سنت»، ادامه راه سنت‌گرایانی همچون گنون، کوماراسوامی و شووان است. وی معرفت سنت‌گرایی را در مقابل اندیشه‌های مدرنیته قرار داده و آن را به چالش می‌کشد.

اخیراً یکی دیگر از آثار سیدحسین نصر، استاد دانشگاه جورج واشینگتن آمریکا، با عنوان «دین و نظام طبیعت» با ترجمه دکتر محمد حسن فغفوری منتشر شده است. نصر خود درباره این کتاب می‌نویسد: کتاب فعلی از لحاظ فلسفی یکی از اساسی‌ترین آثار این بنده است که در آن با توجه و تعمق در سنن فلسفی غرب، تاریخ علوم، جهان‌بینی ادیان گوناگون جهان در رابطه با کون و کیان و مقایسه‌ای از نظریات ادیان مختلف درباره نظام طبیعت کوشیده شده است یک دید جهانی درباره رابطه بین دین و نظام طبیعت داده شود.

نصر از نخستین کسانی بود که از سه دهه قبل از حاد شدن بحران موجود در طبیعت با نگارش کتاب رویارویی انسان و طبیعت، بحران معنوی انسان متجدد توجه جهانیان را به بحرانی که در پیش بود فراخواند. در این کتاب نصر با نگاهی جامع به بررسی مقام طبیعت در ادیان گوناگون و از جمله ادیان ابراهیمی می‌پردازد و بشر امروزی را به خاطر بی‌اعتنایی وی به مقام قدسی طبیعت و هتک حرمت آن شدیداً به باد انتقاد می‌گیرد. مولف به بررسی مواضع و باورهای یک‌یک ادیان گوناگون در رابطه با طبیعت می‌پردازد ولی تکیه بر اخلاقیات و اصول اخلاقی را برای رهایی از بحران محیط زیست کافی نمی‌بیند. بلکه رهنمودهایی جهانشمول مبتنی بر نگرش عرفانی برای نجات محیط زیست ارائه می‌دهد. نصر ادعای مطلق بودن علوم جدید را رد می‌کند، بر تقدس حیات تاکید می‌ورزد و معتقد است که تنها زمانی می‌توان از تقدس طبیعت دم زد که اعتقاد به تقدس زندگی در مجموع فراموش نشده باشد. اما بشر متجدد تقدس حیات را فراموش کرده با بریدن از منشاء قدسی خود دچار سرگشتگی روحی و معنوی شده، و در نتیجه از خود و خدای خود بیگانه شده است. به همین دلیل است که نصر بحران موجود محیط زیست را تجلی بحران درونی انسان تجددزده تعبیر می‌کند؛ انسانی که با نام دنیا عالم ملکوت را به فراموشی سپرده است.

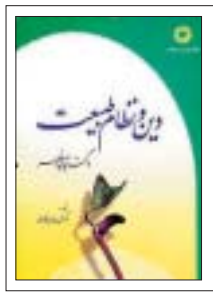

«دین و نظام طبیعت»
سیدحسین نصر
ترجمه: محمد حسن فغفوری
۴۷۲ صفحه
تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه
انتشارات حکمت

نصر که خود از پیروان و معتقدان به حکمت خالده یا جاودان خرد است از جمله کسانی است که راه ورود این تفکر را به مجامع علمی و دانشگاهی غرب باز کرد. زیرا عمیقاً اعتقاد دارد که اگر تنها یک خرد جاودان وجود دارد، یک کیان‌شناسی واحد و جاودان نیز از عناصر متشکله آن است که همچون ستاره‌ای در میان علوم سنتی گوناگون می‌درخشد. هر چند تقدس دوباره بخشیدن به طبیعت از حیطه قدرت انسان خارج است اما اشراف بر این تقدس از او خواسته است. بشر باید نخست مقام قدسی خود را باز شناسد تا بتواند گامی نو در راه کشف دوباره قداست طبیعت بردارد. این مهم نیز تنها از این طریق کنار زدن حجاب‌های جهل و تعصب و حرص میسر است. تنها از این طریق است که حجاب قدسی طبیعت دوباره بر همگان و به ویژه بخش عمده‌ای از جامعه امروز بشری که مسئولیت بیشتری در انهدام طبیعت داشته است متجلی خواهد شد. آنچه مورد نیاز است کشف دوباره طبیعت به عنوان یک حقیقت قدسی و تولد دوباره انسان به عنوان نگاهبان قداست آن است. این امر مستلزم بازگشت انسان به اصالت واقعی خویش و مرگ ذهنیتی است که به پیدایش تجددگرایی و تحولات ناشی از آن منجر گردید. کتاب دین و نظام طبیعت از هشت فصل تشکیل شده است که هر کدام از فصول به نوعی از لحاظ محتوایی و معرفتی پیوستی ناگسستنی با یکدیگر دارند. مولف در فصل اول کتاب و به منظور شناخت رابطه میان دین و نظام طبیعت نه در محدوده یک دین خاص بلکه در سطح جهانی به گونه‌ای که در این کتاب آمده معنا و مفهوم نظام طبیعت و به عبارت دیگر عالم کائنات در چارچوب ادیان مختلف را مورد بررسی قرار می‌دهد. اما نصر به یک سئوال مبنایی و بنیادین نیز قصد پاسخگویی دارد و آن این است که چگونه می‌توانیم با بینش دینی خود اهمیت نظام طبیعت را از دیدگاه ادیان دیگر و در جهانی غیر از قلمرو دین خود درک کنیم؟ نصر درک این حقیقت را در درک حکمت خالده می‌داند و می‌نویسد: حکمت خالده در پرتو بینش سنتی منشاء هزاران دین مختلف را که طی قرون و اعصار بر جوامع بشری حکمفرمایی کرده و موجب پیدایش تمدن‌های سنتی با قوانین دینی، نهادهای اجتماعی، هنر و علوم خاص خودشان شده‌اند تنها در یک حقیقت مطلق و واحد می‌بیند، حقیقتی که در اسلام با اصل شهادت به وحدانیت خداوند لااله الاالله، در اوپانیشادها با عنوان «نه این و نه آن»، در تائوئیسم با اصل حقیقت بی‌نام و در انجیل با عنوان من آنم که هستم بیان شده است، البته به شرطی که حقیقت فوق در والاترین معنای خود درک شود.

نصر معتقد است که موقعیت وجودی انسان در این کره خاکی مستقیماً بشر را به سوی تجربه کردن نظم رهنمون می‌سازد. در حقیقت مراد از کلمه یونانی کاسموس که هنوز برای مفهوم نظام به کار برده می‌شود مجموعه‌ای از حقایق ملموس و قابل شناخت است که فلاسفه ماده‌گرا از آن به حقیقت تعبیر می‌کنند در صورتی که از دیدگاه ادیان و فلاسفه دین مفهوم نظام هر آنچه را که غیر از وجود خداوند است دربر دارد.

نصر در این کتاب به کاوشی از ژرفنای حکمت خالده درباره دین و طبیعت می‌پردازد و ادیان اولیه یا ادیان بومی، شامنیسم و ادیان آمریکای شمالی، شینتوئیسم، ادیان بومی آمریکای شمالی، ادیان آفریقایی، ادیان مصری، سنت‌های دینی خاور دور: تائوئیسم و آئین کنفوسیوس، آئین هندو، آئین بودایی، دین زرتشت، ادیان یونانی، ادیان ابراهیمی: اسلام، مسیحیت، یهود را مورد بررسی قرار می‌دهد.

دکتر نصر در ادامه روایت‌های خود از طبیعت به یک نگرش بنیادی دیگری نیز معتقد است و آن این که طبیعت می‌بایست مورد بازشناسی قرار گیرد. چرا که پس از چندین قرن افول فزاینده اهمیت معنوی و دینی طبیعت در غرب و غفلت محافل فکری مهم مسیحیت از نظام طبیعت، طی دو سه دهه اخیر بسیاری از متکلمین مسیحی به طبیعت علاقه‌مند شده‌اند. متاسفانه تنها عواقب فاجعه‌بار بحران محیط زیست و تهدید کل بافت حیات موجب شده است که توجه تفکر دینی در غرب عمیقاً به اهمیت دینی نظام طبیعت و ضرورت احیای الهیاتی که به مسئله آفرینش و رستگاری بشر بپردازد جلب شود. در رویارویی با این چالش شیوه‌های مختلفی اتخاذ شده است. برخی درصدد رجعت به ریشه‌های سنتی مسیحیت برآمده‌اند و برخی دیگر به شرق و ادیان هند و خاور دور روی کرده‌اند. دسته دیگری نیز به جست‌وجوی ادیان شامانی به ویژه در قاره آمریکا پرداخته‌اند. بسیاری نیز کوشش کرده‌اند که برای خلق نگرش دینی جدیدی که بیشتر پاسخگوی نیازهای محیط زیست باشد مسیحیت و از جمله بعضی از اساسی‌ترین اعتقادات و مظاهر آن را متحول سازند. در غرب دین یهود نیز با اینکه هرگز تمایل به زیر پا گذاشتن بسیاری از اعتقادات و تاریخ دینی خود نشان نداده، لیکن به چالش بحران محیط زیست بیشتر به صورتی مشابه مسیحیت پاسخ داده است.

نصر بحران محیط زیست را چالش بزرگی در مقابل همه ادیان می‌داند. این چالش موقعیت ویژه‌ای برای همه ادیان ایجاد کرده است تا بتوانند یک‌بار دیگر از نو به اظهارنظر درباره نظام طبیعت که از زمان پیدایش علوم جدید رو به افول گذاشته است بپردازند. این چالش در عین حال مسئولیت تبیین ماهیت قدسی آفرینش را رویاروی این ادیان قرار داده است تا به دام خطایی که امروز شاخص برخی از واکنش‌های محافل مسیحی است نیفتند و نجات زمین را مشروط بر امید دستیابی به آسمان نکنند. گویی که پس از انهدام بخش اعظم کره زمین می‌توان با فراموش کردن عاقبت نهایی بشر و حتی ملکوت خداوند آنچه را که باقی مانده نجات داد؛ ملکوتی که باید عرش معنوی زمین باشد و پیوند با آن موجب هماهنگی و آرامش گردد. آنچه ضروری است در درجه نخست استقرار و تحکیم مجدد حقیقت متافیزیکی آسمان و زمین و سپس ارائه نگرشی قدسی است که قداست زمین را در رابطه با عالم ملکوت و نهایتاً با اصل الهی میسر می‌سازد. همچنین باید برخورد اخلاقی با همه مخلوقات طبیعت بر مبنای شناخت هماهنگ با واقعیت عینی اتخاذ شود، شناختی که در نهایت خود علمی قدسی است.

نصر در فرجام کتاب نتیجه می‌گیرد که مطالعه و بررسی ادراک دینی طبیعت فراتر از مرزهای گوناگون است و در عین حال امکان غنی‌تر ساختن متقابل ادیان را فراهم می‌سازد، یا این امکان را فراهم می‌آورد که برخی از ادیان از طریق تماس با یک سنت زنده دیگر جنبه‌هایی از میراث فراموش شده‌شان را به یاد آورند.

مبانی معرفت‌شناسی

احمد داورزن: «تئاتوس» افلاطون را شاید بتوان اولین اثری دانست که به چیستی معرفت می‌پردازد. تعریفی که او از «معرفت»یعنی باور صادق موجه به یادگار گذاشت. برای قرن‌های متمادی بر فلسفه سیطره داشت. «باور صادق موجه» تا سال ۱۹۶۳ که «گتیه» در مقاله دوصفحه‌ای معروفش با عنوان «آیا معرفت باور صادق موجه است؟» آن را به نقد کشید، به نظر قابل قبول می‌نمود. چون لااقل برای دانستن چیزی باید به آن باور داشت و این باور باید صادق باشد و دلایل ما برای باور به آن باید موجه باشد. هر سه شرط با یکدیگر برای حصول «معرفت» کافی هستند و هر یک به تنهایی شرط ضروری. معرفت‌شناسی از زمان دکارت در کانون رشته‌های فلسفی قرار گرفت. لاک، هیوم و کانت به این رشته مرتبه‌ای والا بخشیدند که تا امروز مخصوصاً با پیشرفت علم و دستاوردهای آن این منزلت را حفظ کرده است.

سئوالات معرفت‌شناختی در حال حاضر نقشی تعیین‌کننده در حوزه‌های مختلف فلسفه مانند فلسفه علم، فلسفه اخلاق، فلسفه تاریخ و نظایر آن دارد. رویکرد «ناتورالیستی» به معرفت‌شناسی که از اواخر ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰ آغاز شد، طیف جدیدی از پرسش‌ها را به میان آورد که در معرفت‌شناسی سنتی سخنی از آنها نبود. اما شاید مهم‌ترین تاثیر معرفت‌شناسی را تعیین محدوده معرفت و توانایی‌شناختی انسان دانست، به گونه‌ای که ارزیابی واقع‌بینانه‌تری درباره توانایی‌های شناختی‌اش اتخاذ کند.

امروزه در جهان آثار متنوعی درباره پرسش‌های گوناگون معرفت‌شناسی انتشار یافته و در حال انتشار است و فیلسوفان بسیاری در این عرصه به فلسفیدن مشغول بوده و هستند. از جمله این فیلسوفان می‌توان رودریک چیزلم، آلستون، درتسکی، گلدمن، هارمن، نوزیک، سوسا، بنجور، دنسی، بروکنر و استراوسن را نام برد. آثار فارسی اما بسیار پراکنده و کم‌شمار است، چه در حوزه ترجمه و چه در حوزه تالیف. البته در حوزه معرفت‌شناسی دینی آثار چندی وجود دارد، اما در باب خود نظریه معرفت این کمبود بسیار چشمگیر است. کتاب «آشنایی با معرفت‌شناسی» از جمله کتب تالیفی در این عرصه است که ابتدا در سال ۱۳۸۲ منتشر شد اما به دلیل گمنام بودن ناشر و توزیع نامناسب، اقبال چندانی نیافت.

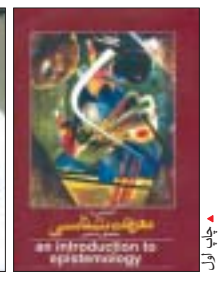

چاپ اول

چاپ دوم

اما ویرایش جدید کتاب توسط انتشارات طرح نو در سال ۱۳۸۴ روانه بازار شد. که به نظر می‌رسد نسبت به ویرایش اول تغییراتی (اما نه بنیادی) یافته است. کتاب «آشنایی با معرفت‌شناسی» با ظرفیت‌هایی که دارد و با توجه به ناشر معروفش قطعاً در میان اهل نظر جایگاهی ویژه خواهد یافت. نویسنده در مقدمه کتاب نوشته است: «مقصود اصلی‌ام از همان آغاز این بود که خواننده در کتابی با زبان بومی بتواند با ساده‌ترین و ابتدایی‌ترین مفاهیم و مسئله‌های معرفت‌شناختی آشنا شود.» به نظر می‌رسد مقصود نویسنده برآورده شده است. نثر کتاب روان و قابل فهم است و جدا از برخی مباحث که ذاتاً دشوارفهمند، خواننده مشکل چندانی ندارد. کتاب از پنج فصل تشکیل شده و تقریباً موضوعات اصلی در معرفت‌شناسی را به جز چند استثنا (تا آنجایی که من مطالعه کردم) مانند «معرفت بیزینی»، معرفت آسان (easy knowledge) و معرفت پایه که توسط «کوهن» مطرح شده و در این چند سال اخیر مباحث فراوانی را به وجود آورده، پوشش می‌دهد البته نویسنده خود نیز بدین امر معترف است. کتاب در واقع نوعی گردآوری است و نثر روان کتاب حکایت از این دارد که نویسنده موضوعات را به خوبی درک کرده است و این حسن کتاب است. چون در برخی از آثار ترجمه‌ای مترجم بدون آنکه موضوع بحث را دقیقاً فهمیده باشد صرفاً به ترجمه تحت‌اللفظی اتکا کرده که خواننده را از فهم دقیق بازمی‌دارد.

نویسنده در فصل اول دلایل بررسی فلسفی در باب معرفت را برمی‌شمرد و نقش شکاکیت در پیشبرد مباحث معرفت‌شناسی را بررسی می‌کند. او پس از بررسی اصطلاح «معرفت‌شناسی» و موضوع آن سه پرسش اصلی در معرفت‌شناسی را معرفی کرده و ساختار کتاب را برپایه این سه پرسش قرار می‌دهد. این سه پرسش عبارتند از: ۱- معرفت چیست؟ ۲- منابع معرفت کدامند؟ ۳- معرفت چه محدودیت‌هایی دارد.

عنوان فصل دوم «تحلیل مفهوم معرفت» است. نویسنده در این فصل درصدد آن است که مرز میان بررسی معرفت‌شناختی و دیگر بررسی‌ها درباره معرفت را روشن کند و دو حوزه پژوهش را در این میان برجسته‌تر می‌بیند. دو حوزه هستی‌شناسی معرفت و روانشناسی معرفت. در ادامه این فصل انواعی از معرفت که موضوع تحلیل فلسفی قرار می‌گیرند مانند «معرفت از طریق آشنایی جزیی» (knowledgebyaquaintance)، «معرفت به معنای کاردانی» و «معرفت گزاره‌ای» معرفی می‌شوند. مولف تحلیل معرفت را در واقع همان تحلیل معرفت گزاره‌ای به حساب می‌آورد و تعریف معرفت را به عنوان «باور صادق موجه» را متوجه این نوع معرفت می‌داند.

ادامه این فصل تا انتها اختصاص به تحلیل و بررسی سه مولفه معرفت یعنی «باور»، «صادق» و «موجه» دارد. اما این تحلیل متعارف از معرفت با مقاله معروف گتیه به شدت به چالش خوانده شد. گتیه در آن مقاله با ارائه دو مورد نقض ادعا کرد که اشخاص می‌توانند دارای «باور صادق موجه» باشند اما هنوز «معرفت» نداشته باشند. دشواری پدید آمده با این موردهای نقض به «مسئله گتیه» شهرت یافت.

نخستین راه‌حل‌ها به «مسئله گتیه» در چارچوب غیرروانشناسانه قرار داشت اما در اواخر دهه ۱۹۶۰ برخی از فیلسوفان تحلیلی مانند «گولدمن» نظریه علی در باب معرفت را معرفی کردند. در اواسط دهه ۱۹۷۰ رهیافت‌های روانشناسانه نقش چشمگیرتری پیدا کرد و تحلیل معرفت بر مبنای بستار قیاسی تا اندازه‌ای رنگ باخت. برخی فیلسوفان نیز چون «آرمسترانگ» در فرآیند به دست‌آوری و شکل‌دهی باورها به «روش‌های قابل اعتماد» توسل جستند. نویسنده به خوبی پاسخ‌های مختلف به «مسئله گتیه» را معرفی و واکاوی می‌کند.

مولف در فصل سوم کتاب نظریه‌های مختلف را درباره هر یک از اجزای معرفت بررسی می‌کند و در فصل بعدی به این مسئله می‌پردازد که معرفت از چه منابعی به دست می‌آید. در فصل پنج منابع برای معرفت مانند ادراک حسی، حافظه، درون‌نگری، عقل و گواهی معرفی می‌شوند و هر یک از دو زاویه یعنی اعتبار هر منبع و برد آن مورد بررسی قرار می‌گیرند. آخرین فصل کتاب اختصاص به «قلمرو معرفت» دارد و این سئوال مطرح می‌شود که با منابع معرفتی تا چه حدودی می‌توانیم به معرفت دست یابیم. بنابراین رهیافت‌های شک‌گرایانه به معرفت اساس این فصل را تشکیل می‌دهد. نویسنده دو رویکرد شکاکیت مطلق (عدم امکان معرفت در هیچ زمینه‌ای) و شکاکیت محدود (امکان کسب معرفت تنها در بعضی از زمینه‌ها) را بررسی کرده و به نقدهای وارد شده به آنها می‌پردازد. کتاب «آشنایی با معرفت‌شناسی» نوشته منصور شمس را همان‌گونه که از نامش پیدا است می‌توان برای برداشتن گام‌های نخست در معرفت‌شناسی کتابی مفید و مناسب دانست.

یادداشت کتاب

فرهنگ فارسی اعلام

علیرضا جاوید

فرهنگ فارسی اعلام
غلامحسین صدری‌افشار، نسرین حکمی و نسترن حکمی
انتشارات فرهنگ معاصر/ چاپ اول ۱۳۸۳
تعداد نسخه: ؟ / ۸۵۰۰ تومان

موارد زیادی پیش آمده که در حال مطالعه مطلبی در روزنامه یا مجله و یا کتاب هستید که با نام شخصیتی یا نام کشوری یا نام یک محل تاریخی یا یک اثر تاریخی و . . . مواجه می‌شوید که از آن اطلاعی ندارید. در این صورت چه کاری انجام می‌دهید؟ به نظر می‌رسد که اگر حوصله داشته باشید! و اگر نخواهید یک مطلب را بدون درک منظور نویسنده آن (یا درک متن) خوانده و از آن بگذرید، به سراغ یک فرهنگ می‌روید و مدخل مورد نظر را آورده و به دنبال موضوع مورد نظرتان می‌گردید. اما با کمال ناباوری می‌بینید که مثلاً در مدخل «چ» اشاره‌ای به «چالدران» نشده است. یا در مدخل «م» نامی از «مایاکوفسکی» برده نشده است. گیج و کلافه فرهنگ را به کناری می‌گذارید، بعد از فقر فرهنگ‌های ایرانی ناله‌ها سر می‌دهید (که به هیچ جا هم برنمی‌خورد!) و سپس با بی‌حوصلگی و جهل نسبت به بخشی از موضوع مورد مطالعه دنباله مطلب را می‌خوانید و یا از خیر خواندن آن می‌گذرید! اما اگر در کنار فرهنگ‌های متعددی که در خانه دارید (و یا باید باشد)، یک «فرهنگ اعلام» داشته باشید، مشکل شما به راحتی حل می‌شود.

یکی از فرهنگ‌های خوب و مفیدی که در این زمینه وجود دارد، نوشته آقای صدری‌افشار و خانم‌ها نسترن حکمی و نسرین حکمی است. این فرهنگ با ۵۰ هزار مدخل و ترکیب رایج آن در زبان فارسی و همچنین تعداد زیادی واژه‌های جدید، شما را در درک بهتر هر موضوعی کمک می‌کند. به عنوان مثال درباره «اتحاد مقدس» که در مدخل «ا» آمده است، چنین می‌خوانیم:

اتحاد مقدس / ettehade-moqaddas/: توافقنامه‌ای که میان فرمانروایان اروپا در پاریس (۱۸۱۵ میلادی) به امضا رسید و مبانی دین مسیح به عنوان مبنای عملکرد سیاسی شناخته شد. بعدها از آن برای سرکوبی جنبش‌های ملی و آزادیخواهانه نه سوءاستفاده شد و پس از انقلاب ۱۸۴۸ فرانسه، خود به خود از میان رفت.

و یا درباره احمد کسروی در مدخل «ک» آمده است:

کسروی / kasravi/، سیداحمد: (۱۳۲۴-۱۲۶۹ شمسی) مورخ، زبان‌شناس، روزنامه‌نگار و اندیشمند ایرانی از مردم تبریز، بنیانگذار آئینی به نام پاکدینی. ناشر ماهنامه پیمان و روزنامه پرچم و بنیانگذار جمعیتی سیاسی و فرهنگی به نام با همادا آزادگان. مولف تاریخ مشروطه ایران، تاریخ هجده‌ساله آذربایجان، تاریخ پانصدساله خوزستان، شهریاران گمنام، ورجاوند بنیاد و بسیاری کتاب‌ها و رساله‌های دیگر. او به دست یکی از فداییان اسلام کشته شد.

خاطرات محمد احمدی

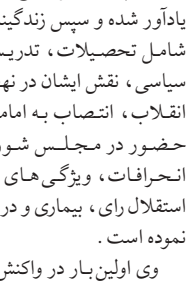

روشنگر دوران
انتشار اسناد ساواک از حجت‌الاسلام احمدی
ناشر: مرکز بررسی اسناد تاریخی
نوبت اول: تابستان ۸۴
تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه
قیمت: ۲۵۰۰ تومان

جدیدترین کتاب مرکز بررسی اسناد تاریخی به بررسی اسناد موجود در ساواک از سال‌های ۱۳۴۱ الی ۱۳۵۷ در خصوص حجت‌الاسلام سیدمحمد احمدی که عمر خویش را صرف مبارزه با رژیم ستم‌شاهی نمود و در شرایط دشوار اقدام به آگاه‌سازی نسل جوان کرد، پرداخته است. وی همزمان با مبارزه با رژیم پهلوی و تحمل زندان‌ها و تبعید به تلاش‌های علمی خود پرداخت. اسناد منتشره بخشی از مبارزات ایشان است که بر اثر علنی شدن مبارزه و بعضاً لو رفتن اطلاعات، از دید ساواک مخفی نمانده است. وی با زیرکی و با رعایت کامل مخفی‌کاری مبارزاتش را از دید ماموران اطلاعاتی و امنیتی رژیم شاه مخفی نگه داشته بود.

کتاب ابتدا گزارشی از تاریخچه شهر اصفهان را یادآور شده و سپس زندگینامه حجت‌الاسلام احمدی شامل تحصیلات، تدریس و تالیف، فعالیت‌های سیاسی، نقش ایشان در نهضت امام‌خمینی تا پیروزی انقلاب، انتصاب به امامت جمعه خمینی شهر، حضور در مجلس شورای اسلامی، مقابله با انحرافات، ویژگی‌های اخلاقی وی، شهامت و استقلال رای، بیماری و در نهایت فوت ایشان را منتشر نموده است.

وی اولین‌بار در واکنش به حادثه هجوم به مدرسه فیضیه و تهیه اعلامیه و تکثیر آن، به اتهام پخش اعلامیه و تحریک مردم علیه امنیت داخلی کشور دستگیر می‌شود. وی بار دوم به اتهام توهین به مقام سلطنت و دولت وقت و دعوت مردم برای حمایت از امام خمینی به زندان می‌افتد که مورد شکنجه قرار می‌گیرد که به دلیل وضعیت وخیم جسمانی و دخالت بعضی از روحانیون سرشناس آزاد می‌شود. وی در اعتراض به اعدام بخارایی، نیک‌نژاد، صفار هرندی و امانی اعضای گروه فدائیان اسلام اعلامیه‌ای منتشر می‌کند که با حساسیت‌های مقام‌های امنیتی روبه‌رو می‌شود. در سال ۱۳۴۶ پس از سفر به عراق و دیدار با امام، به بیت‌المقدس و کشورهای سوریه و اردن سفر می‌کند.